

NA ZAPAD SA ŽIRAFAMA

LINDA RATLIŽ

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Lynda Rutledge

WEST WITH GIRAFFES

Copyright © 2021 by Lynda Rutledge

All rights reserved.

This edition is made possible under a
licence arrangement originating with
Amazon Publishing, HYPERLINK
„<http://www.apub.com>“ www.apub.com
in collaboration with ANA Sofia Ltd.

Translation copyright ©2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

Prvim uraganskim žirafama

Dok čovek nije voleo životinju, deo njegove duše ostaje neprobuđen.

– Anatol Frans, dobitnik Nobelove nagrade 1921.

Najdivnija i najlepša životinja koju sam ikada video bila je žirafa... kraljica svih životinja.

– Džon Sanderson, putnik, 1595.

Njujork world telegram

22. SEPTEMBAR 1938.

ČUDESNE ŽIRAFE JAŠU URAGAN NA MORU

NJUJORK – 22. sept. (specijalno izdanje). Nakon što je prošao kroz Veliki uragan koji je juče desetkovao istočnu obalu, parobrod *Robin Gudfelou* dohramao je jutros u njujoršku luku zajedno s dve žirafe za koje se mislilo da su mrtve...

Sabrano iz novinskih vesti od 23. sep. 1938.

...U jednom od malobrojnih zabeleženih slučajeva preživljavanja uragana na moru, trgovački teretni parobrod *Robin Gudfelou* ušao je pravo u ovonedeljnu kataklizmičnu oluju nedaleko od obale Haitija. Svedoci opisuju kako su talasi zaklanjali nebo, ribe plivale u

vazduhu, a vetrovi šibali talase i pretvarali ih u mlazeve vode dok su mornari zatečeni na palubi bespomoćno gledali kako jedan nosi jednog člana posade u ništavilo. Otpuzavši do potpalublja, gde su ih drugovi uvukli, pomorci nisu imali izbora osim da dve žirafe iz okruga Baringo* ostave u sanducima da se suoče s punom snagom uragana... U roku od nekoliko minuta, brod se napola prevrnuo na desni bok i tako je ostao šest sati pod udarima talasa i vetrova, naglo se ispravivši kada je uragan prošao. Na palubi, činilo se da je izgubljeno sve osim jedne izubijane žirafe koja je još stajala u svom išibanom sanduku, dok je razmrskani sanduk njene saputnice pronađen u ostacima zaglavljenim bočno uz brodsku ogradu tako da se videla samo beživotna glava divovske životinje. Ali kada se posada okupila da gurne lešinu u more, oborena žirafa se prenula i otvorila oči...

* Kenija. (Prim. prev.)

Poznavao sam malo pravih prijatelja a dva su bila žirafe...

– Vudro Vilson Nikel

PROLOG

Vudro Vilson Nickel umro je godine 2025, jednog običnog dana, na običan način, u prilično neobičnoj starosti od sto pet godina.

*Vek i nikel.**

Mlada posrednica za dugoročnu bolničku negu iz Ministarstva za pitanja veterana zadužena da njegovu ovozemaljsku imovinu pošalje naslednicima – što je u slučaju Vudra Vilsona Nikela bio prastari vojnički sanduk i nijedan naslednik – stajala je u njegovoj praznoj sobi. Rešena da se drži rasporeda, ona pogleda na sat. Zbog svog posla oseća se kao kakav Čuvar ostavljenih stvari, pogotovo kada je reč o stogodišnjacima otišlim uveliko pre nego što srce prestane da im kuca. Samo još oni imaju vojničke sanduke. A najgori su stari sanduci koji nemaju kuda da odu, sadržaja punih smrtnog značenja nestalog s preminulim kao da ona zaista može da vidi kako prošlost iščezava. Zato ona duboko udahnu i otvori stari sanduk, očekujući da će unutra naći uobičajene plesnive uniforme i izbledele fotografije.

Umesto toga, našla je žirafu.

Sanduk je bio pun beleznica na linije, na desetine njih, naslaganih u svežnjeve uvezane kanapom. Na njima, sa požutelim

* Engl.: *nickel* – novčić od pet centi. (Prim. prev.)

novinskim člankom, bila je žirafa, maleni starinski porcelanski suvenir iz Zoološkog vrta u San Dijegu. Iako nije to nameravala, ona se setno osmehnu i podiže je. Kao dete, videla je čitavo krdo tih visokih, nežnih divova pre nego što su postali tako strašno retki.

Lagano spustivši žirafu, ona uze prvu hrpu beležnica da ih skloni kada joj za oko zapade krupna staračka škrabotina na beležnici na vrhu. Ona se spusti na ivicu kreveta i pročita izbliza:

Poznavao sam malo pravih prijatelja, a dva su bila žirafe, jedna koja me nije ritnula i ubila i jedna koja je spasla moj bezvredni sirotanski život i tvoj vredni, dragoceni.

Obe su odavno mrtve. A uskoro ću biti i ja, što zacemento neće biti veliki gubitak. Ali čovek na TV-u upravo reče kako uskoro više uopšte neće biti žirafa na svetu, kako će izumreti s tigrovima i slonovima i golubovima Starog što prekrivaju nebo. Još dok sam udarao ekran da ga učutkam, znao sam da se to može ostvariti.

Nekako, međutim, znam da ti i dalje postojiš. A postoji još i ova priča što je tvoja koliko i moja. Ako i ona izumre, sa mojom starom vrećom kostiju, e to bi bila pravapravcata bruka... *moja* bruka. Jer ako sam ikada mogao tvrditi da sam video lice Boga, bilo je to na divovskim licima onih žirafa. I ako uopšte nešto treba da ostavim za sobom, onda je to ova priča za njih i za tebe.

Stoga, ovde i sada, dok ne bude kasno, zapisujem sve to u slučaju da neka dobra duša pročita ove reči i pomogne im da te pronađu.

Na to posrednica iz Ministarstva za pitanja veterana razveza prvi svežanj i, potpuno zaboravivši na raspored, poče da čita...

... Star sam kao zemlja.

A kad si star kao zemlja, možeš da se izgubiš u vremenu, u sećanju, čak i u prostoru.

Nalazim se u svojoj sobici sa četiri zida sa osećajem da me... nije bilo. Nisam siguran ni koliko sedim ovde. Čini mi se čitave noći, otkako sam se mrdnuo iz svog maglovitog uma i obreo okružen ostalim matorcima što bulje u skup televizor. Sećam se kako je čovek na ekranu govorio o poslednjim žirafama na svetu i kako sam pohitao u invalidskim kolicima da ga udarim. Sećam se kako su me dogurali nazad ovamo i kako mi je medicinska sestra zavila krvave zglavke na prstima.

Zatim se sećam kako me je medicinski tehničar naterao da progutam pilulu za smirenje koju nisam želeo da uzmem.

Ali to je poslednji put da sam to uradio. Jer trenutno, sa olovkom u ovoj drhtavoj ruci, nameravam da zapišem jednu jedinstvenu uspomenu.

Najbrže što mogu.

Ono što su mi zacemento poslednji bistri sati života mogao bih da potrošim tako što ću vam pričati o Prljavim tridesetim*.

* Razdoblje žestokih peščanih oluja koje su tridesetih godina dvadesetog veka znatno oštetile ekološku celinu i poljoprivredu američkih i kanadskih

Ili o Ratu. Ili o francuskim božurima. Ili o svojim suprugama, tolikim suprugama. Ili o grobovima, tolikim grobovima. Ili o rastancima, tolikim rastancima. Te uspomene nailaze i prolaze ovde na kraju, ako uopšte više budu došle. Ali ne i ova uspomena. *Ova* uspomena je stalno sa mnom, stalno je živa, stalno nadohvat ruke, i stalno u živom tehnikoloru od smrtonosnog početka do gorkoslatkog kraja, bez obzira na moju sve dublju starost. I – Riđa, Stari, ljupki Divlji Dečko i Devojko – o, kako mi nedostajete.

Treba samo na najkraći tren da zatvorim svoje izlizane oči. I počinje.

prerija. Pojavu je prouzrokovala jaka suša i neuspeh u sprečavanju vetroerozije pri primeni metoda uzgoja na suvom zemljištu. Događaj je poznat i kao „Činija prašine“ (*Dust Bowl*), premda se pojam prvobitno odnosio na geografsko područje pogođeno prašinom. (Prim. prev.)

1

Njujorška luka

Čamci su leteli kroz vazduh, ulice su tekle kao reke, strujni kablovi su pucali kao vatromet, a kuće s ljudima što vrište vetar je nosio na more – datum je bio 21. septembar, dan Velikog uragana 1938. Čitava obala od Njujorške luke do Mejna bila je pogođena toliko snažno da su se o tome ispredale legende, kako je sedamsto duša otišlo na onaj svet mokro kao skuše.

Tada se nije dobijalo upozorenje. Primetili biste oluju nad vodom i zabrinuli se što dotični oblak izgleda gadno, kada bi vas tresnuli pobesneli vetar i kiša pa biste morali da spasavate živu glavu. Stub na doku koji sam zagrlio svojim suvonjavim mladim telom vetar je šibnuo u vazduh. Sledeće čega se sećam jeste kako se budim u jarku dok mi neka skitnica cima kaubojske čizme s nogu. Videvši me kako se dižem iz mrtvih, on ciknu i pobeže. Nekako sam još bio u jednom komadu, iako modar, i krvav, a otpali su mi i nestali samo tregeri. I tako, dok je ostali preživeli svet počinjao da doziva pomoć ili mrtvačka kola, obrisao sam sasušenu krv s lica, uhvatio pantalone i s mukom se osovio na noge. Spremište za brodiće u kome sam stajao vetar je oduvao zajedno s Rođom, mojim šefom i ujedno rođakom trećeg kolena. Našao sam ga u plitkoj lokvi krhotina

od brodića, sa jarbolom jedne šalupe* koji je prošao pravo kroz njega. Nisam bio bogzna šta na pogled ni pre nego što me je uragan izdevetao – prerasli momak s farme sa svežim ožiljcima na licu i vratom ukrašenim belegom od rođenja velikim kao nagrađeni jam** na državnom vašaru – ali sigurno sam izgledao bolje od Rođe. Rekao bih da sam imao sreće, no s rečju nisam imao dovoljno razvijen odnos da bih mogao da je koristim. Rekao bih da mi je to bio najgori dan u životu, ali već je bio daleko od toga. Mogu da kažem ovo. Mislio sam da nikada do kraja života neću videti čudesniji prizor od onog uragana.

Ali varao sam se.

Jer poslednje što biste pomislili da ćete videti usred prevrnutih brodića, zgrada u požaru, tela što vise i sirena što zavijaju, jesu dve žirafe.

Nisam tamo bio ni šest sedmica, moja mlada kavgađzijska pluća još su bila obložena zemljom iz Činije prašine – i uprkos mojoj bogobojažljivoj mami, bio sam upravo to, kavgađzija s maloposedničke farme, čist kao balega, lukav kao divlja svinja, i već dobro upoznat sa okružnim šerifom, a na svakom dahu imao sam slojeve prašine tako da nije bilo mnogo mesta da Sveti duh diše na mene. Na Rođinu ploveću kuću za smrdljive rečne pacove sleteo sam nakon što su Prljave tridesete duvale toliko žestoko u mom kutku Teksaskog koridora da je svaki maloposednik ili napoličar kilometrima unaokolo bio glatko zbrisan s mape. Neki poput moje mame, tate i mlađe sestre otišli su na teži način, ispod zemlje. Neki su krenuli sa Okijima*** za Kaliforniju. Ostali, nalik meni, pošli su ka bilo kom rodu koji će ih primiti. Jedina porodica koja mi je bila ostala na svetu bio mi je neznanac sa Istočne obale po imenu Rođa, koji je za sedamnaestogodišnjeg momka iz Koridora mogao

* Brodić s jednim jarbolom na dva jedra. (Prim. prev.)

** Krtolasta biljka slična krompiru. (Prim. prev.)

*** Oklahomljani. (Prim. prev.)

da bude i čovek na Mesecu. Ali nije isto biti sâm i biti samo siročić u praznoj pustoši što kopa grobove za sve koje je voleo i što pomoć nema da zatraži ni od koga osim od šerifa – što se nisam usuđivao da uradim iz razloga koje ne mogu još podneti da priznam.

Sedeći pored grobova mame, tate i mlađe sestre, pustio sam da veče preraste u jutro. Još prekriven mrtvom zemljom koja nas je sve ubila, iskopao sam teglu s novčićima iz njenog uvelog vrta i povodeći se, suvih očiju, krenuo prema auto-putu. Tek kada je jedan kamiondžija zaustavio šleper da me pita kuda sam pošao, shvatio sam da sam nem.

„Jesi Oki?“

Pokušah da odgovorim. Ništa nije izašlo.

„Je l' ti pojela maca jezik, dečko?“, upita vozač.

Još nisam mogao da ispljunem ni reči. Dobro me odmerivši, on cimnu palcem ka praznom teretnom delu kamiona pa me odbaci do železničke stanice u gradiću Mjulsuu... tačno preko puta šerifove kancelarije. Čekao sam sledeći voz na istok s jednim okom na njegovim vratima, znajući kako nisam u stanju da odgovaram na pitanja koja bi on sigurno imao kad bi me video, a baš dok je voz polazio, šerif izađe krupnim korakom i pogleda pravo u mene da bi video kako ja gledam pravo u njega.

Bojažljiv na svakoj sledećoj stanici, sa maminim novčićima dospeo sam do Čatanuge. Odande sam uskočio u jedan teretni vagon dok nisam video skitnice kako bacaju nekog prosjaka s voza nakon što su mu ukrale cipele. Onda sam maznuo motocikl i vozio ga dok mu nije nestalo benzina, usput kraduckajući hranu kao pas lualica, dok je meni nije ukrao neki probisvet s britvom. Posle toga, stopirao sam sve do Rođe, gde se nađoh licem u lice sa više vode nego što su moje žedne oči mogle da obuhvate pogledom. Kada me je Rođa pitao ko sam sad pa ja, morao sam da naškrabam odgovor grumenom uglja na doku, na šta je on negodovao: „Razume se da ću dobiti nekog mutavog, budući da je s te strane porodice“, i smesta mi dao

da radim za večeru. Četrdeset nemih dana i noći, dom mi je bio plesniva postelja pozadi u plovećoj kući. Sad nisam imao više ni to. Nije bio ostao niko ko bi došao da me potraži i nije umro niko novi koga bih oplakivao, a Rođa se pokazao kao takvo bezosećajno đubre da sam već kovao plan da mu maznem lovlu i zbrišem.

Držeći pantalone u šutu od uragana, klimavo sam stajao nad onim što je ostalo od čoveka za koga sam prevalio pola Amerike da bih ga našao, a onda posegnuh oko krvavog jarbola i odžeparih ga mrtvog. Kada nisam pronašao ništa osim njegove srećne zečje šape, stadoh da ga šutiram toliko pun sopstvenog uraganskog besa da mi se od šutiranja vratio govor – šutirao sam i psovao Rođu, sivo nebo, crni okean, smrdljivi vazduh, maminog ljubljenog Isusa i njegovog okrutnog svemoćnog Boga Oca – dok se nisam okliznuo i sleteo na zadnjicu, pogleda uperenog u nebo iz kog rominja kišica. Na to provali brana u meni, pa sam ležao tamo i ridao kao izgubljeni dečak, što sam i bio.

Naposletku se opet s mukom digoh na čizme, vezah pantalone komadom mokrog broskog užeta, i vratih se na dok.

Tamo sam sedeo, ophrvan čistim jadom, gledajući kako brod za brodom ćopavo uplovljava u luku.

Dok nisam video žirafe.

Nešto dalje na doku, istovarao se jedan teretnjak izubijan olujom. Ne sećam se ni da sam ustao ni da sam se pomerio. Sećam se samo kako stojim usred posade teretnjaka u njihovim uniformama – plavim tregerkama – i buljim. Tamo, preda mnom, nalazile su se dve žirafe ispod viseće dizalice koja ih je upravo istovarila kao komplet guma. Jedna divovska životinja bila je živa i ljuljala se u naprslom ali uspravnom sanduku, pružajući glavu gore do visine krošnji drveća, a druga, beživotna, bila je izvaljena preko čitave širine doka, sa smrskanim sandukom oko sebe nalik harmonici. Tada niko nije znao mnogo o žirafama, ali za ono malo škole što sam izučio pre nego što

je stigla prašina, video sam jednu na slici, te sam znao kako se čudo zove. Zureći u onu oborenu, bio sam siguran kako gledam pravi-pravcati leš istinski mrtve žirafe... dok leš nije otvorio oko nalik mrkoj jabuci i pogledao me. A na samrtnički izraz u tom oku uzdrhtao sam čitavom dužinom svoje mlade kičme.

Znao sam sve o životinjama. Neke koristiš za rad, neke muzeš, neke jedeš, neke ubijaš, i to je to. Rano naučiš da se ne prijateljiš sa svinjom inače će te tata uskoro terati da zahvališ Isusu za blagoslov što jedeš sve osim njenog cićanja. Čak i ako nahraniš psa lutalicu, dobićeš šibu što uzimaš hranu porodici iz usta. „Šta je s tobom? To je obična životinja!“, uporno je govorio tata. Kad sam prerastao bermude, više nije bilo mesta za takvu slabost, pogotovo kada je, pred opasnošću od paklenih muka, i najgore dvonožno ljudsko biće bolje od svake bezdušne četvoronožne životinje – ili su me bar tako učili. Nevolja je bila u tome što sam, kad god sam se gledao u oči s nekom životinjom, osećao nešto duševnije nego što sam ikada osećao od ljudskih bića koja sam poznavao, a ono što sam video u oku one ispružene žirafe zbolelo me je do kosti. Žirafi je oko prestalo da se mrda, poprimajući bledilo koje se previše puta viđa u očima životinja neposredno pre nego što će tata odlučiti da li da ih pojedemo, sahranimo ili spalimo. Progurah se bliže, čekajući da me mornari, koji su i sami listom ličili na mokar pakao, izguraju nazad gde mi je mesto.

Umesto toga, oni se naprasno rastvoriše kao prljavoplavo Crveno more.

Pravo ka nama išao je blistav novi kamion za čiju je ravnu platformu bila privezana drvena skalamerija kakvom bi se ponosio i Rub Goldberg.* Oblika zdepastog slova T, ličila je na dvospratni sklepani teretni vagon skljojkan na čitavu dužinu

* *Reuben Garret Lucius Goldberg*, najpoznatiji kao *Rube Goldberg* (1883–1970) – američki crtač stripova, vajar, autor, inženjer i pronalazač. (Prim. prev.)

platforme kamiona, sa drvenim otvorima za prozore na vrhu, vratima na dnu i kratkim merdevinama zakucanim sa svake strane. Skočih s puta kada vozač – tip budalastog izgleda sa izobličanim ušima i dovoljno pomade „daper dan“ na kosi da podmaže motor – naglo zakoči kamiončinom.

Vrata s putničke strane širom se otvoriše, i iz kamiona ispuza starac grube i preplanule kože s licem kao u mazge. Tako sam ga zvao svih ovih godina – „Stari“ – ali ovde i sada dok pišem, i sâm star da stariji ne mogu biti, oplakadio bih se u farmu da nije imao mnogo više od pedeset. Na sebi je imao izgužvanu jaknu, požutelu belu košulju i obešenu kravatu. Jedna ruka mu je izgledala kvrgava, a na potiljku mu je ovlaš stajao stari šešir fedora koji je izgledao kao da je zgažen toliko puta da je zaboravio je li zgnječen ili uštinut.

Zalupivši vrata, on kao da krenu prema upravniku luke zaraslom u zulufe, koji mu je mahao nečim što je ličilo na dva telegrama. Umesto toga, Stari otrupka pravo mimo njega, idući krupnim korakom ka žirafama kao da nije svestan nijednog drugog živog bića na doku osim džinova pred sobom.

Najpre je otišao do uspravnog sanduka sa žirafom koja je stajala i ljuljala se – mužjakom – i stao da joj govori tiho kao da joj šapuće tajne. Žirafa uspori. Stari pruži ruku da je nežno pomiluje, i žirafa prestade da se ljulja. Spustivši se na kolena pored izvaljene ženke, on poče da joj govori isto onako tiho po žirafski. Ona uzdrhta. On proturi ruku kroz razmrskane letve sanduka da je dodirne i, dok je žirafa ležala mirna kao mramor, uze da je mazi po glavi onom kvrgavom rukom dok nije zatvorila oči. Načas, jedini zvuk na svetu bilo je žirafino mučno disanje i gugutanje Starog uz talase što zapljuskuju dok. Onda upravnik luke dođe topoćući nogama da gurne telegrame Starom pod nos. Stari ih pogleda i baci na zemlju, a preko lica mu prelete srdžba kakvu sam i te kako dobro poznavao – i on je bio preke naravi.

Upravo tada, iz prostorije upravnika luke izroni kapetan broda, pocepane uniforme i lica prekrivenog modricama, a tregeraši se složno okrenuše prema njemu.

Stari ga prostreli pogledom. „Ti si mi ubio žirafu?“

„Gospodine“, ubaci se upravnik luke, „na pučini su izgubili jednog člana posade i čudo je što su uopšte stigli s vašim šminkerskim životinjama ili bez njih, ako vam to išta znači.“

Stari mu izrazom lica jasno stavi do znanja kako mu ne znači.

Na to tregeraši listom zapeniše. Mislio sam da će možda nasrnuti na njega. Sudeći po izrazu na njegovom licu, mislio sam da možda to i priželjkuje.

„Doveli smo je ovamo...“, odjeknu neki glas, i maltene su se mogle čuti reči ostavljene da vise u vazduhu: *Sad je spasi, skote.*

Stari, ruke i dalje na velikoj glavi one oborene, nije se pomerio.

Kako se gundanje pojačavalo, međutim, neki ulubljeni sivi kamionet doklopara ka kamionu sa ulice sa znakom na vratima toliko izbledelim da sam mogao da razaznam samo reči „Zoološki vrt“. Iz njega iskoči zdepasti, dobro oribani fakultetski tip u belom mantilu, držeći crnu lekarsku torbu. Prošao je pored nas kao da je na odmoru, idući prema Starom.

„Moramo da je dignemo na noge inače je gotova“, reče doca iz zoološkog vrta umesto pozdrava. Stari pokaza na upravnika luke, a on zviznu da dozove dva lučka radnika s polugama, koji uzeše da cimaju smrskani sanduk oko zamršene žirafe. Ali Starcu to nije bilo dovoljno brzo. On i sâm poče da vuče razbijene daske, sve sa onom kvrgavom rukom. Kada više nije imalo šta da se cima, kaiševi dizalice – i dalje oko dasaka ispod njenog tela i nogu – zategnuše se, ječeći kao da su živi dok vuku žirafu da se uspravi. Kada ona klecnu, tregeraši protrčaše pored mene, gurajući unutra ruke kako bi pomogli Starom da je održi u ravnoteži. Sa još jednim trzajem, sve se do kraja uspravi i kaiševi u tren oka podigoše ženku na tri od četiri noge, naglo, tako da odskočiše svi osim Starog. I tada vidismo. Njena zadnja desna noga, od kolena do gležnja, izgledala je kao da ju je neko izudarao čekićem. Ona se zanese, upinjući se da ostane uspravno na tri zdrave vretenaste noge.

„Polako... devojko... polako...“, preo je Stari dok ju je doca iz zoološkog vrta ispipavao po telu.